

Інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір і проектний підхід, як ефективний інструмент її реалізації

Проблема інтеграції системи освіти України у світовий, в першу чергу Європейський, освітній простір обумовлена самим життям, стратегічною політикою України на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство [1].

Це дуже важливе і велике питання, в якому є і буде багато протиріч, невирішених проблем. Їх розв'язання не одномоментна дія. Це постійний процес оновлення і розвитку, який притаманний не тільки системи освіти, але й суспільству в цілому, постійно корелюючи і навіть випереджаючи останній.

Водночас сьогодні, коли світ розвивається так динамічно, на наш погляд, ця проблема повинна набути особливу актуальність, від якості і строків розв'язання якої залежить головне - чи буде вітчизняна система освіти і далі займати передові позиції у світовій педагогічній науці і освітній практиці, чи втратить досягнуте і все більше і більше громадян України будуть намагатися отримати освіту за кордоном, а про сучасний розвиток особистості годі буде і думати.

Обмежений відносно до вимоги вітчизняної спадщини і рівня сучасних світових вимог розвиток особистості, втрата конкурентоспроможності продуктивних сил в недалекому майбутньому стануть визначальними чинниками зниження загальнокультурного рівня населення, процесів стагнації і навіть кризових явищ в економіці країни. За таких умов Україна навіть в перспективі не зможе сподіватись на зайняття достойного місця серед розвинутих країн світу. І що абсолютно драматично для майбутнього України, вона не буде привабливою для особисто обдарованого і суспільно-активного молодого покоління, вона буде поступово втрачати особистісну базу для формування національної еліти.

Освітні системи, які склалися сьогодні в розвинутих країнах світу, являють собою один з провідних факторів, який значною мірою визначає економічну і соціальну стабільність цих країн, забезпечує цим країнам можливість поступового науково-технічного і економічного розвитку і на цій основі соціального розвитку суспільства, удосконалення світоустрою, підвищення духовного і матеріального рівня мирного, створюючого життя населення - головної мети цього вдосконалення.

---

¹ Кремень В.Г. *Система освіти України: сучасні тенденції і перспективи* // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Україно-польський журнал / За ред.: І.Зазюна, Н.Нічкало, Т.Левовицького, І.Вільш. - Київ-Ченстохова: ЗАТ "ВПОЛ", 2000, Видання II. - С.11-30.

Інтеграційні процеси в системі національної освіти виступають як складова всебічної тенденції глобалізації світових процесів розвитку, як визначальний

інтелектуальний базис гармонійного розвитку національних соціально-економічних систем.

Соціально-економічні потреби суспільства, що розвивається, виступають як вимоги до системи освіти і, в головному, полягають у створенні умов для забезпечення:

- гармонійного становлення і розвитку особистості як індивіда і члена суспільства, в відтворенні у підростаючому поколінні соціальної, національної і світової культури, формуванні почуттєвої сфери і цінностної системи, яка базується на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях;
- професійної освіти, яка передбачає формування у особистості відповідних властивостей, умінь і навичок соціально-корисної продуктивної діяльності, які забезпечують її конкурентоздатність на ринках праці і, таким чином, можливість її активної участі в соціально-економічній діяльності суспільства.

Вочевидь, що ці дві вимоги і процеси взаємопов'язані і взаємо розвивають один-одного.

Характер соціально-економічного розвитку сучасного світу, об'єктивні тенденції його глобалізації, зберігаючи і поглиблюючи національні коріння, базуються на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях і включають такі визначальні складові процесу світового розвитку, як інтеграція:

- знань;
- технологій;
- транспортних систем;
- систем безпеки;
- екологічних систем;
- систем охорони здоров'я;
- систем енерго і ресурсозабезпечення і збереження;
- економічних систем, включаючи процеси господарювання, ринки товарів, послуг і праці;
- інформаційних і телекомунікаційних систем, інформаційних ресурсів, включаючи системи і засоби масової інформації;
- політичних систем;
- нормативно-законодавчих систем;
- систем наукового пошуку, досліджень і освіти.

Формуючи особистісну і кадрову компоненти цих інтеграційних процесів, система освіти повинна не тільки сама бути залучена в процеси світової соціально-економічної інтеграції, у світовий освітній простір, але й стати їх каталізатором, забезпечити гармонійність, стабільність і передбачуваність їх еволюції, усвідомлення членами суспільства необхідності їх практичної реалізації [2].

Інтеграційні процеси в системі освіти повинні стати провідною відрізняльною рисою сучасного етапу розвитку освіти і знайти своє відображення у таких його важливих складових, як:

- зміст різних рівнів загальної і професійної освіти;
- якісна і кількісна структура професійної освіти;
- форми, методи, засоби і технології освітньої діяльності, включаючи навчально-методичне забезпечення;
- принципи, методи і технології підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації учительських, професорсько-викладацьких кадрів, кадрів управління освітою і навчально-виховних закладів;
- організаційно-функціональні і структурні принципи побудови, функціонування та розвитку освіти;
- законодавче і нормативно-правове забезпечення освітньої діяльності;
- економічні механізми і процеси господарювання, включаючи інформаційно-аналітичні системи адміністративного управління;
- методи, засоби і технології наукової педагогіко-психологічної діяльності;
- освітні і освітньо-професійні стандарти, включаючи інтеграцію освітньо-професійних стандартів із відповідними стандартами міжнародних професійних асоціацій;
- методи і засоби оцінювання рівнів знань, умінь, навичок і професійної компетентності;
- тощо.

Мова йде про міжнародну освітньо-наукову діяльність. Серед форм цієї діяльності, які безумовно продуктивно сприяють і забезпечують інтеграцію системи освіти України у світовий освітній простір, слід підтвердити такі з них, які позитивно зарекомендували себе в попередні часи:

- взаємний обмін учнями, студентами, слухачами, викладачами і науковцями;
- реалізація спільних навчальних програм і наукових досліджень;
- спільні публікації, конференції, конкурси, змагання, інші форми і заходи спільної освітньо-виховної, спортивно-оздоровчої, культурно-просвітницької і наукової діяльності.

Необхідно забезпечити розширення масштабів і поглибити зміст цих форм діяльності. Разом з тим, слід суттєво розвинути, а в деяких навчальних закладах і

² Биков В.Ю. *Наукове забезпечення дистанційної освіти: проблеми та напрями досліджень* // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Україно-польський журнал / За ред.: І.Зазюна, Н.Ничкало, Т.Лєвовицького, І.Вільш. - Київ-Ченстохова: ЗАТ "ВПОЛ", 2000, Видання II. - С.93-116.

розпочати, такі форми цієї роботи, які повинні осучаснити і суттєво поглибити інтеграційні процеси:

- взаємне ліцензування навчальних програм, курсів, викладацьких кадрів, включаючи нострифікацію сертифікатів про освіту;
- розробка спільних освітніх і наукових проектів;
- залучення міжнародних спонсорів і фондів до забезпечення виконання програм і проектів (у тому числі міжнародних), спрямованих на розвиток освіти і науки в Україні.

Поряд з традиційними методами і засобами організації і управління системою освіти і науки в Україні достойне місце повинен зайняти проектний підхід, який базується на методології проектного менеджменту і який спрямований не на процес, а на кінцевий продукт, на проектні методи і засоби управління процесами інтеграції і розвитку галузі.

Неопанування цим підходом, його методами і засобами, які сьогодні виключно широко поширені у світовій практиці формування і управління проектами і програмами розвитку, буде суттєво заважати реалізації інтеграційних процесів в системі освіти і науки, знижувати ефективність тих з них, які вже протікають.

Визначимо одну з характерних рис сучасного етапу суспільного розвитку, яка, зокрема, вказує на необхідність застосування проектного підходу і яка, багато в чому, визначає специфіку реалізації проектів інтеграції, як різновиду проектів розвитку, особливості формування і управління проектною командою [3].

Сьогодні, в обстановці корінних перетворень, що позначилися у всіх сферах життя суспільства, концентрації зусиль прогресивних сил на досягненні всього прискорення соціально-економічного і духовного розвитку суспільства повинно значно зрости кількість сміливих, широкомасштабних і високоефективних рішень на ключових напрямках розвитку країни. При цьому ще більше зростає взаємний вплив різних підсистем суспільства (галузей економіки, регіональних соціально-господарських комплексів, гуманітарних секторів та інше) і оточуючого їх середовища (тут і далі - не тільки природного середовища, а усього середовища, навколишнього відносно виділеної підсистеми або проекту), значно більш високими стають вимоги відносно оптимальності (в деякому наперед визначеному розумінні) рішень, що приймаються, збільшується кількість чинників, які необхідно враховувати при розробці і реалізації проектів і програм.

Іншими словами, підвищується динамізм і заглиблюється комплексний взаємозв'язок явищ і процесів, що протікають як в окремій соціально-економічній підсистемі, так і загалом в суспільстві і світі. Зростає значущість (із загальнонаціональних і навіть планетарних позицій) окремих рішень.

---

3 Бушуев С.Д., Быков В.Е. *Высокий уровень проектного менеджмента – необходимое условие современного этапа общественного развития* / Вісн. Східноукр. держ. ун-ту. – 1988. - №6. – С.6-10.

Ігнорування цих тенденцій веде до того, що на практиці, на жаль, непоодинокі випадки, коли прямий вплив тієї або іншої підсистеми суспільства на оточуюче середовище, або подальший зворотний вплив оточуючого середовища на підсистему виявляється таким небажаним (із загальнонаціональних і навіть планетарних позицій), що в результаті не тільки не досягається спочатку визначена мета розвитку, але загалом суспільство терпить значні (важко відтворювані, а іноді непоправні) втрати (економічні, політичні, соціальні тощо).

Потрібно відмітити, що на практиці розробка крупномасштабних і довгострокових проектів розвитку здійснюється, як правило, при погано зумовлених цілях, істотній невизначеності обмежень ресурсного характеру, в умовах значної кількості відносин, що неформалізуються або важкоформалізуються між елементами системи, при недостатній інформаційній забезпеченості (по складу, структурі і термінам надходження даних) процесів розробки і прийняття управлінських рішень. Все це призводить до істотної структурної і параметричної невизначеності подібних задач, передбачає наявність значної кількості різних варіантів рішень при погано зумовленій системі критеріїв їх вибору.

В цих умовах для великих систем (для яких потенційно реалізація методології проектного менеджменту є найбільш ефективною і, тому, доцільною) сьогодні на перший план висуваються завдання комплексного внутрішнього (між елементами або системи, що розвиваються або створюються) і зовнішнього (між елементами або системами, що розвиваються або створюються і навколишнім середовищем) взаємоув'язування явищ і процесів, що протікають в різних підсистемах суспільства, детальної розробки достатньої кількості варіантів альтернативних рішень з розвитку і функціонуванню систем, комплексного аналізу і оцінки можливих наслідків прийняття конкретних рішень, уточнення і довизначення цілей розвитку і функціонування систем, а також критеріїв вибору рішень, поглибленого послідовного (в процесі створення або розвитку) вивчення систем - отримання нових знань про їх будову і діяльність з метою довизначення початкової задачі з відпрацювання ефективних шляхів створення або розвитку систем і характеру їх подальшого функціонування. Причому, чим складніше система, відносно якої приймаються рішення, тим глибина опрацювання перерахованих питань повинна істотно зростати.

Саме визнання наявності погано зумовлених моделей статички і динаміки складних систем, істотна невизначеність цілей їх розвитку і функціонування, погана наступність, а іноді і суперечність короткострокових і довгострокових цілей їх створення і розвитку, більш висока дисперсія реальних об'ємів і термінів ресурсного забезпечення проектів в порівнянні з очікуваними або запланованими зумовлюють в проектному менеджменті ведучу роль людського чинника, як вирішального унікального і до кінця незбагненого інструмента людино-машинної інтегрованої системи управління різними проектами і програмами. Якраз ці

питання складають ядро дисципліни проектного менеджменту, його методів, засобів і технологій, дозволяють з системних позицій підійти до розв'язання перерахованих проблем.

Як і все нове, проектний менеджмент виступає в реальній практиці, з одного боку, як засіб, як сучасний ефективний інструмент управління створенням і розвитком великих систем, а з другого боку, він представляється як предмет вивчення, як сучасна область нових знань, умінь і навичок для тих, хто покликаний створювати і розвивати великі системи, а також навчати цьому.

Поява усього нового передбачає інвестиційну діяльність. Ось чому нарівні з необхідністю забезпечення випереджального інвестування фундаментальних досліджень, науково-технічних і соціально-економічних проектів для розвитку країни вкрай необхідні інвестиції в розвиток людської компоненти різних людино-машинних систем і інвестиції в освіту є, в цьому розумінні, найважливішими. Підготовка і формування професійних проектних команд є визначальною передумовою успішної реалізації проектів і програм розвитку, зокрема з інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір.

За сучасних умов це питання набуває особливої ваги. Методи і інструменти проектного менеджменту сьогодні дозволяють готувати багатоваріантні гнучкі проектні пропозиції за стандартизованим змістом і формами, які міжнародно визнані, забезпечити ефективний моніторинг і управління реалізацією проектів і програм в реальних умовах глибокої невизначеності проектів, в першу чергу, ресурсного характеру, які обумовлені кризовими явищами в економіці України, перехідним етапом її соціально-економічного розвитку.

Немає сумнівів, що збалансована реалізація всього спектру завдань, пов'язаних з інтеграцією системи освіти України у світовий освітній простір, застосування в цій діяльності проектного підходу, методології і інструментів управління проектами дозволить підняти рівень системи освіти України на рубежі сучасних міжнародних вимог, створити умови для розвитку особистості, формування конкурентноспроможних продуктивних сил України і, тим самим, забезпечити цілеспрямоване і впевнене просування України до лав розвинених країн Європи і світу.

Валерій Биков

**Інтеграції системи освіти України
у світовий освітній простір
і проектний підхід, як ефективний інструмент її реалізації**

Резюме

Проблема інтеграції системи освіти України у світовий, в першу чергу Європейський, освітній простір обумовлена самим життям, стратегічною політикою України на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство. Інтеграційні процеси в системі національної освіти виступають як складова всебічної тенденції глобалізації світових процесів розвитку, як визначальний інтелектуальний базис гармонійного розвитку національних соціально-економічних систем. В статті наводяться складові інтеграційних процесів в системі освіти, які повинні стати провідною відрізняльною рисою сучасного етапу розвитку освіти. Розглядаються форми освітньо-наукової діяльності, які забезпечують інтеграцію системи освіти України у світовий освітній простір. Визначається специфіка реалізації проектів інтеграції, як різновиду проектів розвитку. Доводиться необхідність застосування сучасних проектних методів і засобів в управлінні процесами інтеграції і розвитку галузі.